

A Rákócziak családi történetéhez.

„A kik a Rodoán és Bakath nevet viselik, azoknak nemzetsége Csehországból származik“ mondja Kézai Simon krónikás. Az okiratok a két jövevény utódait Bogát-Radván nembelieknek nevezik, mert itt is összevonták a századok folyamában a két ősatya nevét.

Radván nevű nádor előfordul Salamon király alatt 1067. körül a borsodmegyei százszdi monostor alapító-levelében. A krónika ismeri továbbá Bogár (ez csak Bogát lehet) fia Radvánt, ki Salamon alatt 1072-ben Belgrád elfoglalásában részt vett; alig szenved kétséget, hogy a nádorral azonos és a két jövevénynek — ha nem ő maga az egyik — sarja.

Határozottsággal azonban a Bogát-Radván nemzetség tagjai csak a 13. század kezdetén merülnek fel és akkor találjuk őket a zemplénmegyei birtokosok sorában; ez pedig igen természetes: a cseh jövevények a jelenleg is nagyobb részét szláv lakosságú Zemplénmegyében telepedtek le, a mint hasonló viszonyokat a legtöbb jövevény nemzetségnél kimutathatunk.

A két jövevény utódai, kik gyakran a Bogát és Radván nevet viselik, már a 13. század kezdetén igen számosak; tőlük sok család származik, melyek egyike (a monoki) báróságot, másika pedig az erdélyi fejedelmi trónt megnyerte.

A nemzetség egyik legkorábbi tagja *Csépán*, kiről nevén kívül mitsem tudunk; két fiut hagyott hátra maga után: *Csisz-t* és *Gyapol-t*.

Gyapol 1228-ban zalamegyei Dörgicse nevű birtokából egynéhány hold földet ad el az ottani lakosoknak.¹ Az illető okirat Bogát nb. embernek nevezi. 1251. jan. 21-én a Füzeg mentén lévő esáti birtokát, melyet atyái nagyanjától örökölt, az esztergami érseknek adja el; utoljára említik 1252-ben.²

¹ Hazai okmánytár V. 11. — ² Hazai okmánytár V. 23. Knauz I. 384.

Fia *Pál* 1278. auguszt. 27-én engedélyt kap arra, hogy egyenes fiutódok hiányában, birtokait bármelyik rokonának vagy monostornak hagyományozhassa.¹ Ez engedély értelmében tanúsítja 1282-ben az erdélyi káptalan előtt, hogy zemplénmegyei birtokait: Körtvéyes-t, Arács-ot, Morvát és Sink-ot nagybátyja fiainak hagyományozza.²

Gyapol fivére *Csisz* Philkát, nemzetségbeli rokonát előttünk ismeretlen módon megölte, minek következtében 1227-ben három birtokát kellett a megölt rokonainak vérdíj fejében átengednie. Ez ügy még 1252-ben (akkor Morvai Csisz néven szerepel) sem volt véglegesen rendezve, a mennyiben ez évben Berettói Istvánnak (a megölt Philka fivérének) újabb három birtokot kellett át adnia. Akkor saját és Gyapol birtokai között legelőször fordul elő a még mai napon is Zemplénmegyében fekvő, tótok és ruténektől lakott *Rákócz* (Rakovec, 1252-ben Rygoleh, Rogoleh.)³

Halála évét nem ismerjük.

Unokaöcse *Pál* 1282-ben birtokait a Csisz fiainak *László* és *Csepán*nak hagyományozza; ezek már 1266-ban Rákócz (Rakouch) birtokosai.⁴

Csepán fia valószínűleg azon *Pál*, kinek nejétől, Pazdiesi Péter nővérétől, II. *Gyapol* született; erről egy 1392-ben kelt okírat azt mondja, hogy három fia volt: *András*, *János* és *László*. Így állítja Budai Lexikonja (III. 145.) nekem pedig úgy látszik, hogy itt anachronismus van, mert az 1392. évszám nem jól illik a filiatióhoz.

Csisz fia *László Mihály* nevű fiut és névleg ismeretlen leányt hagyott hátra maga után. E leány férjhez ment Csut fia *Balázs*-hoz; 1298-ban megkapja fivéréntől, Mihálytól, az atyai öröksége után Sink birtokból öt illető részét.⁵ Ennyi az, a mit róla s Mihályról tudunk.

Mihálynak Balázs nevű fia és Chala nevű leánya volt.

Chala Koles (Koch) nb. *Hosszumezei János*hoz ment férjhez; 1343. február 14-én özvegy.⁶

Balázs 1327-ben Pál fennebbi rendelkezését az egri káptalannál átírta s akkor már a *Rákóczi* nevet viseli („Blasius de Rakovec“); 1328-ban egyezséget köt rokonaival, a szintén Bogát-Radván nb. Izsé-

¹ Fejér V. 2., 463. — ² Wenzel XII. 367. — ³ Hazai okmánytár V. 23. Wenzel VI. 441., VII. 345., XI. 383. — ⁴ Sztárai okmánytár I. 10. — ⁵ Wenzel X. 315. — ⁶ Anjou-kori okmánytár IV. 302. — ⁷ Wenzel XII. 368.

piekkel, fennebbi Pálnak közeli rokonaival, a mennyiben arácsi birtokát nekik adja. Hogy közhivatalt viselt volna, nines tudásunk; szerepel 1357-ig.¹

Két fia volt: Benedek és „Gyapol“ János. *Benedek* előfordul 1348. szeptember 3-tól 1351-ig. „*Gyapol*“ *János*, ki a „*Morvai*“ nevet viseli, szintén szerepel 1348. szeptember 3-tól 1351-ig. Négy fia volt: *András* (1392.), *Benedek*, *Jakab* és *László*. Utóbbi — mint *Morvai Gyapolfi* — 1392-től szerepel 1447-ig.

Jakab, kit 1392-től 1413-ig ismerünk, három fiut hagyott hátra maga után: *Morvai Miklóst* (1438—1447.), *Jánost* (1448.) és *Lörinczet* (1448.)

A fennebbi *Benedek* „*Morvai Gyapolfi*“ és „*Rákóczi*“ néven szerepel 1409-től 1413-ig. Ennek fiai: *László* és *István*. *Lászlónak* (1436—1450.) három fia volt: *Benedek*, *Mihály* és *Gábor*, kiknek utódait nem ismerjük.² Budai szerint 1464-ben éltek. *Benedek* fia *István*, 1403-ban követséggel volt megbízva.³ Neje *Anna*, *Deregyei Nagy Pál* leánya, *Kéresi Miklós* özvegye. *István* nejeként 1438. szept. 30-án fordul elő.

István fiai: *Pál*, *Gáspár*, *András* és *Menyhért*.

Pál, *Gáspár* és *András* 1468-ban merülnek fel. 1472-ben arról értesülünk, hogy *Menyhérttel* együtt *Deregyő* és *Bogács* helységek miatti peres ügyben *Rozgonyi János* országbírójával visszaélvén, nemesak pörüket vesztették, hanem birtokvesztésre is marasztaltattak. 1476. szept. 21-én a fiyérek még együttesen szerepelnek. *Pált* 1482. kezdetén okíráthamisítás miatt újra elmarasztalták, mire a leleszi konvent nevezett évben jelenti, hogy *Pálnak* *morvai*, *rákóczi*, *luskóczy* és *szuhai* birtokait lefoglalta. *Pál* azonban sokáig nem engedett a bírói végzésnek. 1495-ben olvassuk, hogy birtokait *Deregyői Lénárd* kapta, be is ígtattatott, de hogy *Pál* és fiai *Miklós* és *Péter* e birtokokat még mindig erőszakkal elfoglalva tartják, miért a leleszi konvent által a király elé idéztettek. 1510. kezdetén bizonyítja e konvent, hogy *Deregyői Lénárd* azt az esküt, melylyel valami ügyben *Rákóczi Lázár* ellen tartozott, előtte nemes ötvened magá-

¹ Anjou-kori okmánytár II. 380, 444. III. 230. IV. 189. Sztárai-okmánytár I. 168, 208, 266. — ² V. 6. Turul 1897. évf. 148. old. — ³ Thaly a Turulban, 1884/90.

val letette;¹ hogy Lázár kinek a fia volt? azt az okírat meg nem mondja, de legvalószínűbb, hogy Pál fia.

* * *

Eddig ér a genealogiai láncz, melybe Csépan utódait szakadatlan sorozatban beilleszthetjük. Az utolsó tagok (1495.) és azon ág első képviselői között, kiktől kezdve a család kihaltáig ismét tudunk némileg összefüggő lánczolatot kimutatni, nem mult el oly nagy időtartam, hogy vele a hézagok ki nem tölthetőségét tudnók indokolni; ez időkülönbség (1495—1517.) oly jelentéktelen, hogy alig szabad említenünk és mindamellett — alig hihető — még sem vagyunk képesek a világtörténelmi családnak e két ágát egymással összekapcsolni.

Ha szemügyre vesszük, mily előre haladt még jelentéktelen családok genealogiája is, mily pontossággal találjuk nemzedékrendi tábláikat az első ismert őstől kezdve napjainkig vagy a család kihaltáig, részint családtörténelmi folyóiratokban, részint önálló művekben összeállítva s mily szorgalommal gyűjtik az azokra vonatkozó okíratok és egyéb természetű kútfőanyagot: akkor nagyon sajnálnunk kell, hogy a Rákóczi-család genealogiájában létező hézagot nem tudjuk kitölteni; pedig ahhoz csak az arra hivatott körök jóakarata és valamivel nagyobb erélyesség volna szükséges, mert az okíratok anyag meg van.

Thaly Kálmán úr, ki hosszú idő óta a Rákócziak korszakát tanulmányozza s e tekintetben valódi specialista, már a „Turul“ 1884. évi folyamában az Aspremont-Erdődi család vörösvári levéltárában felhalmozott okíratok kincsekre figyelmeztetett, melyek között legnagyobbat a Rákócziak levéltára. Magában foglal megbecsülhetetlen adalékokat az Aspremont, Báthori, Batthyáni, Bethlen, Drugeth, Frangepán, Melith, Perényi, gersei Pető, Radziwill, Zakrzewski, Szécsi, Zrínyi és több más családok genealogiájára, melyek Thaly véleménye szerint teljesen alkalmasak volnának arra, hogy a Rákócziaknak genealogiáját a 13-ik századtól a 15-ikig (és kétségek nélkül még tovább is) megvilágítsák. Véleménye bebizonyításául egy okírat alapon ott összeállított genealogiai feljegyzést idéz, mely a következő Rákócziakról tesz említést:

¹ Századok 1873., 625, 627, 629, 632.

„*Blasius* vivit in anno 1334. (ezt már ismerjük); *Elisabetha* 1443.; *Ladislaus, Andreas* et *Paulus* 1466.; *Stephanus* 1469.; *Casparus* 1495. (kétségtől az 1468—1476-ig szereplővel azonos); *Margit* 1514.; *Zsófia* 1551.; *Mihály* 1564. (ismeretes); *Zsigmond* és *Ferencz* bárók 1592. (ismeretesek); *Judit* 1619. (ismeretes); *Anna Mária* 1646. (az ismert apáca).“

Ezeket még a következőkkel pótolhatjuk:

a) Rákóczi *Mihály* özvegye 1409. szept. 2-től 1412. jul. 12-ig Morvai Gyapol fia Benedekkel pöröl;¹

b) Rákóczi *Dorottya* kétszer ment férjhez. Első férje Hangácsi Mihály alnádor, második Thurzó Péter (l. lent);

c) Rákóczi *István* özvegye Gutkeled nb. Butkai Klára 1549-ben fordul elő;²

d) Szalók nb. nagy-besenyői Bessenyei György (1572—1600.) első neje Rákóczi *Katalin*;³

e) 1564-ben a következőkről értesülünk: Rákóczi *Péter* leánya *Zsófia* (talán a fennebbi, 1551-ben szerepelt Zsófiával azonos), asszonylakai Projka János neje atyja után bizonyos rákóczi és morvai birtokrészeket követelt, melyeket néhai Rákóczi *János* özvegye *Juliánna* és fiai *András*, *Zsigmond* és *Péter* és leányai *Katalin* és *Sára* elfoglalva tartottak. Nádasdi Tamás nádor oda is ítélte azokat Zsófiának, de vadászi Rákóczi „Bornemisza“ György, Rákóczi *Ferencz* és *András*, továbbá morvai Rákóczi György és *Kristóf* erőszakosan tartották azokat vissza;⁴

f) Eesedi Röthi István leánya *Anna* kétszer ment férjhez; első férje Rákóczi *Mihály*, kitől *Ferencz* nevű fia született; második férje Halmi Gábor (zemplénmegyei ember), kinek nejeként 1650-ben szerepel;⁵

g) Kacsáncsi Zsigmond (zemplénmegyei ember, előfordul 1654.) neje Rákóczi *Jusztina*.⁶

1517-ben *Zsigmond* és *Ferencz* nevű fivérekkal találkozunk, kiknek egyike, *Ferencz* a „rákóczi“, másika, *Zsigmond* pedig a „felső-vadászi“ melléknevet vette fel. A két fivér atyját nem ismerjük.⁷

¹ Károlyi-okmánytár I. 555, 584. Morvai Gyapol fiai Benedek, Jakab és László előfordulnak még 1413-ban is (Wenzel VII. 345.) — ² Turul 1894.; 108. — ³ Turul 1889.; 12. — ⁴ A leleszi konvent levéltárából (Actor. Nr. 17. Mocsáry István százados úr szíves közleménye.) — ⁵ Nagy Iván, Magyarország családai IX. 791. Századok 1875. 318. — ⁶ Nagy Iván IV. 11. — ⁷ Kőváry (Erdély családai) sze-

I. Ferencz, kit 1517. óta ismerünk, 1527-től 1530-ig szendrői várkapitány. Nejétől, *Tomori Katától*, *Mihály* nevű fiut hagyott hátra maga után, kivel 1558-tól 1564-ig találkozunk. Ennek leánya *Krisztina*, *Bölcsei Lászlóhoz* ment férjhez.

Köváry szerint I. Ferencznek még *Anna* nevű leánya is volt, a ki 1550. körül *Ibrányi Jánosnak* a neje. Ez állítás a következőkben találja támogatását:

1) Zsigmond fejedelem 1607-ben kelt végrendeletében Ibrányi Györgyöt és Ibrányi Ferencz gyermekeit rokonainak nevezi.

2) Csomaközi Anna 1615. január 18-án Rákóczi Zsigmondot arról értesíti, hogy férje Ibrányi Miklós 1615. január 12-én meghalt és hogy temetését január 25-ére kitűzte; kéri Zsigmondot „mint az én szerelmes uramnak *atyafiát*“, hogy a temetésnél jelen legyen.

3) Ibrányi Mihály 1620. október 24-én Rákóczi Jánoshoz ítéztett levelét következőleg ezímezi: „Generoso Domino Joanni Rákóczy de Felső-Vadász, domino domino *fratri* mihi observandissimo.“¹

Ibrányi János 1589. május 13-án már nem élt; de találkozunk akkor Ferencz nevű fiával.²

Zsigmond 1517-ben Ferenczszel együtt az abaujvármegyei Felső-Vadász és Selyeb nevű helységeket Perényi Imre nádortól vásárolta. A vörösvári levéltárban őrzött egyik 1525. évi okirat szerint Zsigmondnak és Ferencznek még *Lajos*, *Márton* és *György* nevű fivérei is említetnek; de ezek, úgy látszik, Felső-Vadász vételében vagy nem voltak részesek, vagy a vétel idejében még kiskorúak.

Felső-Vadász a 13-ik század végén (valószínűleg az Ajton nb.) Miklós zólyommegyei főispán birtokába került, kinek utódai kezében a 15-ik század kezdetéig találjuk, midőn Zsigmond király egyik birtokosának hűtlensége miatt 1403-ban Perényi Imrének adományozta. Imre nádor a két birtokot 1492-ben Hangács Mihály alnádornak adta el,³ minnek az volt a következménye, hogy a két

rint, *Gáspár* lett volna az atyjuk, a mit, okirati bizonyítékok hiányában, apodiktikus bizonyossággal el nem fogadhatunk; annyi azonban áll, hogy az időszámítás nem szól ellene. — ¹ Történelmi Tár 1887. 268, 269. 1894. 467. — ² Károlyi-okmánytár III. 457. — ³ V. ö. Századok 1875. 312. Hangács Mihály özvegye Rákóczi Dorottya Thurzó Péterrel második házasságra lépett. Péter 1513. körül halt meg. Dorottya 1517-ben még él. A legnagyobb valószínűség a mellett szól, hogy e Dorottya Rákóczi Zsigmond és Ferencznek a nővére.

Rákóczinak még 1521-ben a birtok ügyében pörölnie kellett; az illető okirat már Zsigmond fiát, *Jánost* is említi¹. Ezen kívül volt Zsigmondnak még egy fia: György.

E *György*, a ki kétségekivül az 1564-ben említett felső-vadászi Rákóczi „Bornemisza” Györggyel azonos, egy ideig Bebek György hadnagya volt, kivel és Telekessi Imrével együtt hadakozott Szikszó mellett Kaza nevű falunál Velicsán füleki bég ellen 1558-ban. Bebek oldalán harczolt 1562-ben is, midőn urával együtt török fogságba esett, melyből csak 2000 tallér váltságdíj mellett tudott kiszabadulni. Megszabadulása után megkapta a szatmári főkapitányságot, melybe 1568-ban installáltatott. Midőn Szapolyai János Zsigmond 1567-ben a temesvári béget, Hassant, segítségre hívta, ez egyebek között a Rákócziak felső-vadászi kastélyát is felgyújtotta. 1569-ben találjuk Györgyöt azon tanuk sorában, kik a Dobó-Balassa-féle összeesküvés tárgyában ki lettek hallgatva.²

Három fiát ismerjük: Imrét, Lászlót és Lajost.

Imrének esetleges utódait nem ismerjük.

László 1583-ban Zemplénmegye alispánja; ³ 1602. márcz. 8-án pedig Básta császári főhadvezér alatt erdélyi főkapitány.⁴

Két leánya volt: Anna és Judit.

Anna kétszer ment férjhez: 1) *szászjai Uza Bernáthoz* (abaujvármegyei család sarjadéka), kiről csak azt tudjuk, hogy 1557-ben testvéreivel osztozott és hogy 1566-ban már nem élt; 2) *törteli Kún Bálinthoz*, kinek nejeként 1575-től 1580-ig szerepel.⁵ E Kún Bálint-ról tudjuk, hogy fivéreivel, Balázs és Mátyással együtt 1549. okt. 26-án Ferdinánd királytól nemességet kapott.⁶

Judit férje *inárcsi Nagy András* hajdú-parancsnok, ki 1608-ban sógorával, Rákóczi Lajossal kitünteti magát a törökök ellen; ⁷ Judit maga 1612. április 22-én szerepel; ⁸ kétséget nem szenved, hogy a vörösvári levéltárban 1619-ben előforduló Judittal azonos.

Lajos 1572. körül született. 1601-ben már szerepel a közpályán; 1604-ben legyőzte a törököket; 1605-ben Boeskaí vezéreinek egyike; 1606. januáriusában azon bizottság tagja, melynek a katonaságtól elkövetett szabálytalanságokat kellett volna megvizsgálnia; ⁹

¹ Századok 1875., 312. szerint már 1517-ben is említik. — ² Századok 1869., 197. Történelmi Tár 1879., 688. — ³ Századok 1874., 288. — ⁴ Történelmi Tár 1897., 611. — ⁵ Nagy Iván XI. 424. — ⁶ Turul 1889., 193. — ⁷ Történelmi Tár 1879., 80., 84. — ⁸ Ugyanott 1893., 580. — ⁹ Ugyanott 1879., 386.

1607. november 5-én megkapta a bárói rangot.¹ Meghalt hosszabb betegség után a zemplénmegyei Zomborban 1612. január 3-án este 6 órakor. Eltemették 1612. február 29-én a szerencsi templomban.²

Zsigmond fia *János*, kívül már 1521-ben³ találkoztunk, 1558. december 6-án Zemplénmegye táblabírájává választatott. Az eddigi irodalom azt állítja róla, hogy 1588-ban likavai kapitány volt. Ez állítást el nem fogadhatjuk. A Rakovszky-család levéltára szerint⁴ Rakovszky János volt 1588-ban likavai kapitány, mi ha szemügyre vesszük, hogy a Rakovszky-család túróczmegyei eredetű törzsköcs család volt és hogy Likava a Túróczmegyével határos Liptó-megyében feküdt — sokkal valószínűbb is. Hozzá járul még az is, hogy Rákóczy Jánosnak 1588-ban már 44 éves fia volt; ennek következtében likavai kapitányságát — tekintettel az akkoron már nagyon előre haladt korára — sem fogadhatnók el.

Neje állítólag *Pongrácz Borbála*;⁵ ha ez igaz, akkor minden valószínűséggel a Zemplénmegyében birtokolt Kaplyon nb. nagymihályi Pongrácz-családdal van dolgunk.

Két fiát ismerjük: Zsigmondot és Ferenczet és egy Magdolna nevű leányát.

Magdolna kétszer ment férjhez:

1) *erkei Bozzási Miklóshoz*. E házasságból Ilona nevű leány származott, ki Bárczai Ferencz putnoki kapitányhoz ment férjhez. Ferencz 1594-ben halt meg, mire Rákóczy Zsigmond Magdolna gyermekeinek gyámja lett;⁶

2. *Gerendi Jánoshoz*, Rákóczy Zsigmond ipájához; pályája következőleg alakult: 1585 elején a fejedelmi ítélő tábla ülnöke; 1589—1594-ig tordai főispán; 1594-ben országos fizetőmester; meghalt 1595-ben Rákóczy Zsigmondnál.

Magdolna 1599 április 1-én halt meg; el van temetve a szász-erkei (kolozsmegyei) kath. templom kriptájában.

Egy 1587-ik évi lajstrom szerint a Dobokamegyében fekvő Serling falú dézsma-árendájából részt kap két Bozzási-ivadék és Gerendi János, hasonlóképen Szász-Erkeden is. A Kolozsvári róm. kath. plebániában van Gerendi János tordai főispán feleségének, Rákóczy Magdolna, özvegy Bozzási Miklósnénak relatiója 1589-

¹ Lib. Reg. V. 890. — ² Ugyanott 1889., 202. 1893., 580. — ³ Más forrás szerint már 1517-ben. — ⁴ Nagy Iván IX. 619. — ⁵ Turul 1893., 36. — ⁶ Turul 1891., 88.

ből.¹ Rákóczi Zsigmond 1607-ben kelt végrendeletében Gerendi Jánosné utódait rokonai s örökösei közé sorozza.

Világos, hogy Magdolna Gerendi Jánosnak csak második neje lehetett. Első neje különben somkereki Erdélyi Bertalan és Kemény Katalin leánya Katalin.

II. Ferencz és utódai.

II. Ferencz 1578 október 22-én Zemplénmegye alispánja,² mely tisztséget 1583., 1586. és 1588-ban is visel. A már többször említett vörösvári összeállítás szerint fivérével, Zsigmonddal együtt 1592-ben báró volna, ez állítás azonban — mint Zsigmondnál láttuk — alig helyes. 1594 június 26-án Zsigmonddal együtt a zemplénmegyei Zétény tulajdonosa s akkor „egregius“;³ 1607 július 19-én még él.

Neje *Dorottya*, Aba nb. *lipóczi Keczer* Ambrus és Bocskai Gergely leányának, Annának, leánya, előbb Gutkeled nb. Butkai György neje. Miután Butkai György 1579-ben meghalt⁴ és Rákóczi Ferencz fia János már 1580 körül született, kell hogy (ha Dorottya előtt más neje nem volt) egybekelésük 1579 és 1580 között történt legyen. Dorottya 1588 május 28-án még szerepel, midőn nővérei és más rokonai között anyai nagvatyjának egynehány zemplénmegyei birtoka iránt pör folyik.⁵

E házasságból négy fiú származott: János, Ferencz, András és László.

László, kit 1607-ben említenek, részt vett 1619. és 1631-ben a politikai mozgalmakban.⁶

András, ki „felsővadászi, bánóczy“ melléknéven is szerepel, szintén 1607-ben tűnik fel először; utoljára említik 1640 szeptember 29-én,⁷ midőn I. György fejedelem útban levő nejét Leleszen látogatja. Felesége *Székely Anna*, előbb Sulyok Györgynek a neje, kitől Borbála nevű leánya született; e Borbála 1650-ben Barakonyi Ferencznek a felesége. Székely Anna 1629-ben már András neje; akkoron Körtevényes volt az övé; 1645-ben azonban már özvegy és akkor megkapja György fejedelemtől a bánóczyi birtokrész életfogytiglani élvezetét.⁸

¹ Századok 1888; 428. Az 1589. évi okirat dr. Szádeczky Lajos szíves közlése szerint a kolozsvári róm. kath. plebánia levéltárában (Kolozsvárt) őriztetik. — ² Károlyi-okmánytár III. 412. — ³ Történelmi Tár 1895, 8. — ⁴ Turul 1897, 65. — ⁵ Széll, Bessenyeiek 184. — ⁶ Történelmi Tár 1879, 248; 1884, 75. — ⁷ Ugyanott 1885, 58—59. — ⁸ Századok 1875, 318.

János 1580 körül született. 1600-ban Sztárai Ferencz leányai egyik gyámjának ki van jelölve; ¹ 1616-ban Zemplénmegyében tanú a Balassa-féle összeesküvésben; ² 1617-ben borsodmegyei országgyűlési képviselő; ³ 1619 szeptember 4-én százados („certorum militum campestris capitaneus”); 1620 márczius 7-én Kassán a vallási ügyek rendezésére kiküldött bizottság tagja; ⁴ 1621 január 23-án Bethlen Gábor kinevezője; ⁵ 1622 január 8-án szepesi kamarai tanácsos; ⁶ 1630 január 4-én még él.⁷

Neje: *Lövei Erzsébet*. Í. György fejedelem 1645 május 16-án azt mondja, hogy magyarországi jószágigazgatója egynéhány év előtt néhai Lövei Erzsébettel, néhai Rákóczy János volt nejevel egynéhány, nevezett János birtokában volt jószágok (köztük volt a zétényi is) ügyében egyezkedett és felkéri a leleszi konventet, hogy a sekrestyéjében őrzött egyezségi okíratot lemásolja s a jószágigazgatónak átadja.⁸

Hogy Rákóczy Jánosnak gyermekei voltak, bizonyítja Ibrányi Mihálynak 1629 augusztus 23-án hozzá intézett levele,⁹ neveiket azonban nem ismerjük. *Leányáról* tudjuk, hogy 1649-ben — akkor már Aba nb. *Bertóti Bálintné* — a bánóczyi birtokrészt kikereste.¹⁰ Jánosnak más gyermekei — úgy látszik — korán hunytak el.¹¹

III. *Ferenczről* csak azt tudjuk, hogy 1619-ben a sárosmegyei Duplint zálogba vette. — 1632-ben özvegye *Nagymihályi Anna* fordul elő, ki első férje halála után Taros Ferenczszel második házasságra lépett; 1632-ben azonban újra özvegy, mire Hédervári Ferenczszel harmadik házasságot kötött.

Rákóczy Ferencz és Nagymihályi Anna házasságából több gyermek származott,¹² kik közül azonban csak Dorottya ismeretes.

Dorottya, vehézyi (és laskódi) *Báncsi Miklós* neje, 1641-ben már nem élt; örökösei sem voltak. Anyja, akkor már Hédervári

¹ Történelmi Tár 1886, 387. — ² Ugyanott 1881, 566. — ³ Ugyanott 85. — ⁴ Ugyanott 1892, 348. — ⁵ Ugyanott 1894, 107, 449, 471. — ⁶ Ugyanott 1886, 2; 0. — ⁷ Ugyanott 1895, 458. — ⁸ U. o. 1895, 13. — ⁹ Ugyanott 312. — ¹⁰ Századok 1875, 318. — ¹¹ A Turul 1893. évfolyamának 36-ik oldala szerint Jánosnak még *János* nevű fia lett volna, ki előbb *magasmarti Pató Erzsébet*-tel, azután pedig *Aranyi Máriával* kelt egybe. Két leánya volt: *Mária* és *Anna*. *Mária* pilisi és szilasi *Szilassi János*hoz ment férjhez, kinek nejeként még 1728-ban is szerepel; *Annának* férje fái *Fáy Gábor* abaujmegyei alispán, ki Anna halála után *Diószegi Annával* második házasságra lépett. Ez adatok azonban csak óvatossággal veendőek. — ¹² Tört. Tár 1895, 12.

Ferenczné, 1641-ben az országbíróhoz intézett folyamodványában kéri, hogy Báncsi Miklóst Dorottya hozományának visszaadására kötelezzék;¹ Báncsi Miklós később Palágyi Annával második házasságra lépett.

Zsigmond fejedelem és utódai.

(II.) Zsigmond született 1544-ben. Ifjúságában Perényi Gábor országbírónál apródoskodott; ennek halála után († 1567 jun. 7-én) mint kapitány szolgált Egerben; 1583-ban szendrői lovas kapitány;² 1587-ben egri főkapitány, mely minőségben 1588 augusztus 28-án a bíróságot kapta;³ 1588 szeptember 24-én tagja volt azon bizottságnak, mely a magyar végvárok állapotáról jelentést tett;⁴ 1588 október 8-án fényes győzelmet aratott Szikszónál a törökök felett, melynek hírért (meg nem nevezett) unokaöcsece Prágába hozta;⁵ 1590 június 15-én és 1592 márcz. 5-én tornai főispán és (1590) császári tanácsos;⁶ 1591 február 9-én Egerből levelet intéz Ernő főherceghez, melyben egészségi okok miatt az egri kapitányságról lemond;⁷ 1597 május 27-én megkapja Rudolf királytól czímerének javítását és bővítését; az illető oklevél bevezetése „volt egri főkapitány-, tornai főispán- és királyi tanácsos“-nak nevezi; a czímerjavításban azonban csak maga és fiai György, Zsigmond és Pál részesek;⁸ később részt vett a Boeszkai-féle mozgalomban, mire Boeszkai 1605-ben Erdély kormányzatával bizta meg;⁹ 1607 febr. 8-án erdélyi fejedelemmé választották, de ő már 1608 márcz. 3-án leköszönt és visszament Magyarországra, hol Felső-Vadászon 1608 december 5-én meghalt. Eltemették Szerenesen.

1607 július 19-én végrendekezett.¹⁰ Főörökösei a fiai; ezeken kívül még következő rokonai szerepelnek a végrendeletben: 1. unokája Homonnai (Drugeth) István, 2. fivére Ferencz és ennek fiai, 3. Ibrányi György, 4. Rákóczi Lajos, 5. Szuhai Gáspár, 6. Monoki Ferencz, Sebestyén és Miklós,¹¹ 7. Kéri János, 8. Horvát János gyermekei, 9. Gerendi Jánosné utódai, 10. Ibrányi Ferencz gyermekei, 11. Szinnyei István gyermekei, 12. Géczi Pál fiai.

¹ Turul 1892, 154; v. ö. 1893, 38. — ² Századok 1875, 319. — ³ Lib. Reg. IV. 534. — ⁴ Történelmi Tár 1834, 50. — ⁵ Óváry, Okirat kivonatok II. 1046. — ⁶ Történelmi Tár 1894, 50, 55. — ⁷ Óváry II. 218. — ⁸ Turul 1892, 153. — ⁹ Történelmi Tár 1891, 45. — ¹⁰ Ugyanott 1884, 561–563. — ¹¹ Monoki János abaújvári alispánt (Ferencz és Miklós atyját) 1584-ben „frater“-ének mondja. (Történelmi Tár 1878, 191.)

Háromszor nősült:

1. Első neje *bekénji Alagi Judit*, Mágócsi András özvegye. Ez András 1579-ben Munkács zálogos birtokosa; 1588-ban azonban már Rákóczi Zsigmond a birtokos, mert akkor már Alagi Juditnak a férje.¹ Hogy mikor kelt egybe Judit Zsigmonddal, meg nem határozhatjuk; annyit tudunk, hogy első férjétől való fia Mágócsi Ferencz († 1611.) 1580-ban született. Judit maga meghalt 1591 jul. 29-én.²

2. Második neje *Gerendi Anna*, Gerendi János tordai főispán leánya, kivel 1592 körül egybekelt és ki 1596—1597 között meghalt.

3. Harmadika *Csanád* nb. *Telegdi Borbála*, Telegdi Mihály és losonezi Bánfi Zsófia leánya. Borbála 1589-ben még hajadon; 1590 táján azonban már Boxa nb. eszényi Csapi Kristófnak a neje; ez pár év múlva meghalt, mire özvegye 1596 és 1597 között Zsigmonddal, akkori hevesi és borsodi főispánnal kelt egybe. Gyermekeket második házasságában nem szült. 1615 nov. 15-én mostoha fiaival a Zsigmond hagyatékából reá eső örökségi rész végett egyezkedik.³ Nagy kiterjedésű birtokait 1616 febr. 2-án első házasságából való leánya fiának hagyományozta, mire 1616 febr. 2. és márcz. 21. között meghalt.⁴

Zsigmondnak első nejétől *Erzsébet* nevű leánya született, ki 1602 május 19-én *homonnai Drugeth Bálinthoz* ment férjhez.⁵ E Bálint 1577-ben született; 1603-ban Zemplénmegye főispánja; 1605. évben Boescai fejedelem tanácsosa, Alsó-Magyarország főkapitánya;⁶ 1608-ban országbíró; meghalt 1609 november 7-én. Homonnai Györgyöt 1619-ben azzal gyanusították, hogy Bálintot, ennek nejét és fiát valami olasz itallal megmérgezte volna. Megfertőzött kengyelvasa révén hatolt volna be a mérég Bálint lábaiba.⁷

Erzsébet halála évét nem ismerjük, de miután atyja 1607-ben kelt végrendeletében esakis férjét és fiát említi, kétséget nem szenvedhet, hogy Erzsébet 1608 előtt halt meg; férje palocsai Horváth Krisztinával második házasságra lépett.

III. Zsigmond.

Zsigmond fejedelemnek második házasságából származó fiai: György, Zsigmond és Pál.

¹ Századok 1867, 287. — ² Történelmi Tár 1890, 371. — ³ Ugyanott 1893, 583—599. — ⁴ Makay a Turulban 1895, 191—193. — ⁵ Történelmi Tár 1890, 376. — ⁶ Ugyanott 1881, 584. — ⁷ Ugyanott 1879, 248.

III. Zsigmond Szerencsen 1595-ben született; ¹ 1611 augusztus 19-én Borsodmegye főispánja; Pállal együtt az esztergami érseknek 1614 márcz. 17-én kiállított ajánló-levelét kapja hosszabb tanulmányútra Olaszországba s a külföldre egyáltalában. ² Az eddigi iradalom azt írja róla, hogy 1620 szeptember 26-án meghalt; én pedig úgy találom, hogy Haller György e Zsigmondot és *nejét* 1620 október 9-én Lónyai Zsigmondnak Varkoesi Margittal november 11-én tartandó egybekelésére hívja és hogy Kátai János 1620 december 5-én is levelet intéz Zsigmondhoz. ³ Eltemettetett 1621-ben Szerencsen anyja mellé.

Neje Ratold nb. *Lorántfi Mária* (1617-ben még hajadon) ⁴ gyermektelen maradt.

Pál és utódai.

Zsigmondnak legifjabb fia; született 1596 és 1597 között. Mostoha anyjától a katholicismusban neveltetett. Gráczban 1611-től 1616-ig bölesészetet tanult. ⁵ 1620 augusztus 8-án Tornamegye főispánja; később főajtónálló; 1626 óta országbíró s a mellett Sáros- és Tornamegye főispánja. Meghalt 1636 márczius 12-én.

Neje: *hetesi Pethe Anna*. Atyja: Pethe László és gyermekei (Márton, György, István, Anna és Judit) megkapják 1606 szept. 24-én a báróságot. ⁶ Pál azt írja fivérének, Györgynek 1628 január 27-én, hogy sógorától, Pethe Györgytől a zemplénmegyei szadvári birtok ügyében levelet kapott; említi is Pethe László végrendeletét. ⁷ Anna 1628-ban tehát már férjnél volt. Meghalt Bécsben hosszabb betegség után sorvadásban 1637 július 25-én. ⁸

Két gyermeke volt: László és Anna-Mária.

Anna-Mária még anyja életében (1637 előtt) egy bécsi apácza-zárdába hozatott, hogy ott neveljék; anyja úgy rendelte, hogy felnőtt korában szabad akarata szerint a zárdában maradjon, vagy azt elhagyja; továbbá még arról is gondoskodott, hogy a császár legyen a két árva gyermek gyámja, a mit végrendeletében megerősített és a mi Rákóczi György fejedelemnek, ki 1638-ban mint legközelebbi rokon maga akarta a gyámságot, nem tetszett. ⁹ Anna-Mária felnőtt korában is zárdában maradt. 1647 augusztus 20-án

¹ Ugyanott 1879, 157. — ² Ugyanott 1893, 592. — ³ Ugyanott 1894, 464.
— ⁴ Ugyanott 1881, 84. — ⁵ Ugyanott 1887, 259--268. — ⁶ Lib. Reg. V. 794.
— ⁷ Történelmi Tár. 1895, 118. — ⁸ Ugyanott 1882, 147. — ⁹ Ugyanott.

mint „istennek szentelt szűz“ a bécsi Jakab-zárdából azt írja György fejedelemnek, hogy már négy év óta (1643) az ünnepélyes fogadalmat akarja letenni, de hogy örökségének kiutalványozása őt ebben akadályozta, miért is kéri, hogy örökösödési ügyét rendezze.⁴

László (IV.) Ferdinánd trónörökös oldalán Bécsben neveltetett.

1651 december 29-én említi őt Rákóczi Zsigmond herezeg és úgy látszik, hogy akkor már nem volt Bécsben.⁵ 1655 június 4-én Rákóczi Györgynek követe a pozsonyi országgyűlésen azt írja urának: hogy László nem őszinte rokona neki, mert az érsek (Lippai György) felé hajlik.⁶ 1656 december (?) 15-én Bars megye közönségétől kéri, hogy kis-tapolcsányi birtokának megerősítésére segítsen;⁷ 1659 május 30-án meglátogatja Szerenesen II. Györgyöt;⁸ 1659 november 10-én Pozsonyból levelet ír kis-tapolcsányi jószágigazgatójának;⁹ 1661 május 28-án Kis-Tapolcsányon tartózkodott;¹⁰ 1664-ben a dunántúli vidéket pusztító törökök ellen küldött csapatok parancsnoka; elesett Nagy-Váradon 1664 május 17-én;¹¹ 1665-ben már Báthori Zsófia (II. György özvegye) a gyermekeinek gyámja.¹²

Neje: *nagymihályi Bánfi Erzsébet*. Legelőször találom említve 1658 december 12-én,¹³ de az illető szövegből kitűnik, hogy akkor ő már régen László neje volt. Említi őt György fejedelem is 1659 május 30-án, midőn mondja, hogy Rákóczi Lászlónak az ünnepek után halottja lesz, — menyének (így nevezi a fejedelem László nejét) fivére, a szegény Bánfi György (t. i. nagymihályi Bánfi) meghalt;¹⁴ 1662-ben férjével együtt a kis-tapolcsányi kastélyt restaurálta. Halála évét nem ismerjük. *Igen! 1663.!*

Házasságából két leány származott: Erzsébet és Borbála.

Erzsébet született 1654-ben; szülői halálakor tehát még kis-korú volt, miért is *(nővérevel együtt)* II. György fejedelem özvegyének gyámsága alá került. 1668 február 8-án Sárosban férjhez ment gróf *Erdődi Ádám*hoz, de a fiatal férj a nászünnepélyek lefolyta után már a legközelebbi héten *ott* halt meg himlőben.² Mikor ment újra férjhez? nem találom; 1677 július 2-án már gróf

⁴ Ugyanott 1894, 368, 369. — ⁵ Ugyanott 1891, 231. — ⁶ Ugyanott 174. —

⁷ Ugyanott 1892, 543. — ⁸ Ugyanott 108. — ⁹ Ugyanott 1890, 800. — ¹⁰ Ugyanott 1892, 547. — ¹¹ V. ö. Ugyanott 1889, 445. — ¹² Ugyanott 1893, 58. —

¹³ Károlyi-Okmánytár IV. 364. — ¹⁴ Történelmi Tár. 1892, 108. — ¹⁵ U. ott 1889, 449.

Erdődi Györgynek a neje.¹ Ez született 1645-ben, Árva-, Bars-, Sáros- és Varasdmegye főispánja és országbíró lett; meghalt a szomolányi várban 1712 december 27-én.² Házasságuk idővel megzavartatott. 1694 június 24-től szeptember 30-ig György még szép leveleket ír nejehez,³ 1695-ben azonban annyira meghasonlanak, hogy az udvar Erzsébetet azzal fenyegeti, hogy zárdába küldik.⁴ A szerenesétlen nő 1707 november 8-án halt meg Horvátországban férjének száva-újvári kastélyában. Teteme 1708 elején tétetett örök nyugalomra a varasdmegyei klanjeci monostortemplom sírboltjában.⁵ Gyermekei nem lévén, birtokait II. Rákóczi Ferencnek és Júliának hagyományozta; e két rokonával igen barátságos viszonyban volt. 1708-ban Rákóczi Ferenc egyik tisztje Erzsébetnek a kis-tapolcsányi kastélyban lévő hagyatékát Sárospatakra és Munkácsra szállította.⁶

R. S. Naplójában Borbáláról egyenes adatot nem találok; a következőkben azonban azt hiszem, hogy nyomára akadtam. Nagy Iván (IX.255) szerint

er ?! { Hetesi Pethe István (a 17-ik század vége táján) bizonyos Rákóczi Erzsébetnek a férje. Ha már most szemügyre vesszük, hogy Rákóczi Pál neje Hetesi Pethe Anna és hogy István ezek Annának unokaöcse, akkor a következő stemmát kapjuk:

Hetesi Pethe László

Győr-y
1606—1628

Anna † 1637
Rákóczi Pál † 1636

István

Borbála

Az idézett munkában Borbála valószínűleg Erzsébet nevű nővérével fel van cserélve.

¹ Századok 1873, 671. — ² Történelmi Tár. 1879, 270. — ³ Ugyanott 1893, 80—83. — ⁴ Ugyanott 84—91. — ⁵ Századok 1891, 765. — ⁶ Századok 1888, 156—161.

DR. WERTNER MÓR.

(Vége következik.)